

ХРИШЋАНСКИ ЖИВОТ

ум, покајање, захвалност, воља, посвећеност и сврха

БОГОЦЕНТРИЧНИ УМ
ПОКАЈНИЧКИ ДУХ
ЗАХВАЛНО СРЦЕ
СЛОБОДНА И ОДГОВОРНА ВОЉА
ПОСВЕЋЕН ЖИВОТ
ВЕЛИЧАНСТВЕНА СВРХА

УВОД: КАКО ПРЕПОЗНАТИ ЗРЕО ХРИШЋАНСКИ ЖИВОТ

Питање „какав је прави хришћанин?“ лако може да постане средство за оцењивање других. Јеванђеље, међутим, најпре окреће поглед ка нама самима. Хришћански живот није испит на коме доказујемо сопствену вредност, нити списак услова помоћу којих стичемо Божију наклоност. Он је одговор на благодат која нас претиче, тражи и подиже. Зато је боље питати: какве плодове Божија благодат рађа у човеку и заједници која жели да следи Христа?

Шест тема ове књижице — ум усмерен ка Богу, покајнички дух, захвално срце, воља која уме да слуша, посвећен живот и велика сврха — нису степенице духовне надмоћи. То су међусобно повезани облици једног истог живота у Христу. У свакоме од њих има простора за раст, питање, сумњу, исправљање и нови почетак. Вера сазрева онда када нас чини истинитијима, слободнијима за љубав и спремнијима да у ближњем препознамо лик Божији.

Пророк Исаија остаје снажан водич кроз ове теме. Његова визија у храму није само прича о страхопоштовању пред Божијом светошћу. Она је и прича о сусрету, очишћењу, позиву и служењу. Исаија не остаје заробљен у осећају кривице; он чује реч опроштења и постаје слободан да каже: „Ево мене, мене пошаљи.“ Управо тај покрет — од сусрета са Богом ка служењу свету — даје тон свему што следи.

1. БОГОЦЕНТРИЧНИ УМ

„И не саображавајте се овоме веку, него се преображавајте обнављањем свога ума, да можете разазнати шта је воља Божија — шта је добро, угодно и савршено.“
(Римљанима 12,2)

Хришћанство обухвата целог човека. Оно се тиче тела, осећања, односа, избора и јавног живота, али се тиче и начина на који мислимо. Павлов позив на „обнављање ума“ није позив на одбацивање разума. Напротив: вера тражи будан ум, способан да разликује истину од страха, љубав од предрасуде, верност од навике и Божији глас од наших личних интереса.

Богоцентричан ум није ум који непрестано понавља побожне формуле. То је ум који стварност посматра у светлости Бога откривеног у Исусу Христу: Бога који је свет, али и милостив; узвишен, али присутан; праведан, али не одвојен од саосећања. Такав ум учи да сваку теолошку тврдњу проверава плодовима: да ли она води већој љубави према Богу и ближњем, већој истини, праведности, милосрђу и слободи?

Исаијина визија: светост која не уништава

„Свет, свет, свет је Господ над војскама; сва је земља пуна славе његове.“ (Исаија 6,3)

Исаија види храм испуњен славом. Слика је величанствена, али њен смисао није у томе да човека учини безвредним. Божија светост открива стварност каква јесте: и лепоту створеног света и озбиљност зла које га рањава. Пред таквом светошћу падају наше илузије о самодовољности. Али управо ту почиње благодат. Божије присуство не понижава човека да би га сломило; оно га разобличава да би га исцелило и оспособило за служење.

У библијској вери Божија слава никада није приватни посед религиозних људи. „Сва је земља пуна славе његове“ значи да Божији траг можемо тражити у читавој творевини: у лепоти природе, у људској креативности, у трагању за истином, у научном истраживању, у делима милосрђа, у борби за достојанство човека. Вера и разум зато не морају да буду супарници. Хришћански ум може са захвалношћу примати знање из науке, историје и културе, а да притом остаје укорењен у молитви и Писму.

Писмо као сведочанство које тумачимо у заједници

Богоцентричан ум чита Свето писмо озбиљно, али не површно. Библија није збирка реченица одвојених од времена, језика, жанра и историје у којој су настале. Она је сведочанство народа који је кроз векове учио да препознаје Божије деловање, а за хришћане њено средиште је Исус Христос. Зато се појединачни текстови читају у светлости Христовог живота, крста и васкрсења, као и заповести љубави према Богу и ближњем.

Ово не умањује ауторитет Писма; напротив, чува нас од тога да сопствене предрасуде прогласимо Божијом вољом. Потребни су нам молитва, разум, искуство заједнице и спремност да учимо од других. Зрео хришћанин уме да каже: „Ово је моје разумевање; могуће је да морам још да учим.“ Таква понизност није слабост вере, него њена зрелост.

Христос у средишту

Када кажемо да је Бог у средишту, не мислимо на религиозну опседнутост самим собом. Христос нас увек изводи из затворености. Његово заједништво са Оцем показује се у исцељењу болесних, прихватању одбачених, трпези са грешницима, одбрани понижених и праштању непријатељима. Ум усмерен ка Богу зато постаје ум осетљив на човека. Што више гледамо ка Христу, то мање можемо да будемо равнодушни према патњи света.

Тако „заробљавати сваку мисао за послушност Христу“ (2. Коринћанима 10,5) не значи престати постављати питања, већ допустити да питања буду преображена Христовим духом. Не питамо само шта можемо да докажемо, него и шта гради заједницу, шта служи животу, шта штити достојанство слабих и шта сведочи о Божијој верности.

2. ПОКАЈНИЧКИ ДУХ

Хришћанска вера не завршава се у исправним појмовима. Она се препознаје у начину живота. Покајање је зато више од осећања кривице. Новозаветна реч упућује на промену

ума, правца и начина живота. Покајати се значи дозволити истини да нас заустави, именовати оно што је погрешно, примити опроштење и кренути другачије.

„Тешко мени“ као почетак истине

„Тешко мени! Пропадох, јер сам човек нечистих усана и живим међу народом нечистих усана.“ (Исаија 6,5)

Исаијино исповедање не треба читати као доказ да је човек у суштини безвредан. Он је створен по лику Божијем и носи достојанство које грех не може да избрише. Али људско достојанство не значи безгрешност. Можемо истовремено бити вољени и одговорни, даровити и рањени, способни за велико добро и за поступке који повређују друге. Покајање почиње када престанемо да се бранимо од те истине.

Исаија говори о „нечистим уснама“. То је посебно значајно за пророка, чија је служба управо у речи. Понекад се грех најлакше увуче у област у којој смо најсигурнији у себе. Речима можемо благосиљати, али и понижавати; истином можемо служити, али и манипулисати; вером можемо тешити, али и осуђивати. Зато покајнички дух није преокупација туђим грешкама. Он почиње питањем: шта моје речи и поступци чине другима?

Лично и заједничко покајање

Исаија не говори само о себи него и о „народу нечистих усана“. Грех није искључиво приватна ствар. Он се може уградити у навике, институције, културу, економске односе и црквене структуре. Заједница може несвесно неговати неправду, искључивост или ћутање пред насиљем. Зато се хришћанско покајање тиче и начина на који заједно живимо.

Када Црква призна сопствене пропусте, она не губи веродостојност; она је управо тада може поново задобити. Исповедање није самопонижење већ одбијање да се зло сакрије иза побожног језика. Тамо где је неко повређен, покајање тражи више од речи: тражи слушање, исправку, надокнаду кад је могућа и промену понашања. Благодат није дозвола да се настави по старом.

Покајање без духовног насиља

Постоји и нездрав облик религиозности који човека држи у непрестаном страху да није довољно добар, довољно чист или довољно сигуран у веру. Такав страх може да личи на побожност, али често паралише. Јеванђеље води другачијим путем. Оно нас позива да грех назовемо правим именом, али и да верујемо да Божија милост није мања од нашег промашаја. Покајање које не води нади и обнови остаје недовршено.

Зато хришћанин може свакога дана да се моли: „Боже, буди милостив мени грешноме“ (Лука 18,13), али исто тако и да чује речи: „Не бој се.“ У здравом духовном животу исповедање и опроштење припадају једно другом. Истина о нама и истина о Божијој милости не смеју се раздвојити.

3. ЗАХВАЛНО СРЦЕ

*„Ево, ово се дотаче усана твојих; безакоње твоје је уклоњено и грех твој очишћен.“
(Исаија 6,7)*

Исаија не остаје на месту осуде. Након исповедања долази гест очишћења. Слика угљевља са олтара припада свету храмског богослужења и говори о томе да помирење долази као дар. Хришћанско читање ове сцене природно је усмерено ка Христу, али Христов крст не треба сводити на једну правну формулу. Нови завет користи читав низ слика: помирење, победу над силама зла, нови савез, ослобођење, жртву љубави, опроштење и ново стварање. Све оне сведоче да у Христу Бог улази у дубину људске патње и греха како би отворио пут животу.

Благодат као дар, а не механизам

Благодат није механизам који функционише само ако правилно изговоримо одређене реченице. Она је Божије слободно и верно окретање човеку. Примамо је вером, у молитви, крштењу, Евхаристији, речи Писма, заједници и конкретним делима љубави. Она нас не чини пасивнима, него нас покреће. Захвалност је први плод благодати јер човек почиње да види живот не као сопствено достигнуће, него као дар који је позван да дели.

Апостол Павле пише: „Благодаћу Божијом јесам што јесам“ (1. Коринћанима 15,10). Ипак, у истом стиху говори и о сопственом труду. Благодат и људски одговор нису непријатељи. Божији дар не поништава нашу слободу; он је лечи и оспособљава. Зато захвалан човек не каже: „Ништа није до мене, па ништа не морам да чиним.“ Он каже: „Све што имам примљено је; зато желим да одговорим верно.“

Евхаристијски поглед на свет

Сама реч „евхаристија“ значи благодарење. Заједничка трпеза Цркве учи нас да је захвалност више од осећања. Хлеб и вино, плод земље и људског рада, постају знаци Божијег дара и заједништва. За истим столом нема места за духовну касту „бољих“ и „горих“. Сви долазе празних руку, сви примају, сви су позвани да постану оно што примају: Христово тело за живот света.

Такво благодарење мења и однос према творевини. Ако је свет дар, онда није само сировина за нашу употребу. Земља, вода, ваздух, животињски и биљни свет поверени су нам на старање. Захвално срце постаје одговорно срце. Не можемо славити Створитеља а равнодушно уништавати оно што је створио.

Захвалност која не пориче бол

Хришћанска захвалност није захтев да се човек смеши док пати. Постоје тренуци када је најискренија молитва псалам жалости. Библија не тражи од нас да порекнемо тугу, бес или питање „зашто“. Благодарење постаје дубље управо када може да постоји поред жалости: не као порицање ране, него као тихо поверење да рана нема последњу реч.

4. СЛОБОДНА И ОДГОВОРНА ВОЉА

„Кога ћу послати, и ко ће за нас ићи?“ А ја рекох: „Ево мене, мене пошаљи.“ (Исаија 6,8)

Исаијин одговор је слободан одговор на већ примљену милост. Он не служи Богу да би купио опроштење; служи зато што је дотакао опроштење. Ово је важан редослед. Хришћанска послушност није слепа покорност ауторитету, него поверење које се рађа у односу са Богом који нас познаје и љуби.

Послушност и расуђивање

Реч „послушност“ понекад је употребљавана да би се од људи тражило да ћуте пред неправдом или да се одрекну сопствене савести. То није еванђелска послушност. У библијској традицији послушност је пре свега пажљиво слушање Бога. А Бог нас у Христу позива на љубав, истину, милосрђе и правду. Ако неки људски захтев води злостављању, дискриминацији или понижењу, хришћанска савест није дужна да га прогласи Божијом вољом.

Зато је расуђивање неопходно. Божија воља се не открива само кроз један утисак или једну особу. Разазнајемо је у молитви, Писму, мудрости заједнице, разуму, искуству и плодовима одлуке. Оно што долази од Бога неће нас учинити мање способним за љубав. Добра одлука често захтева стрпљење, савет и спремност да променимо мишљење.

Молитва као школа слободе

У молитви „Оче наш“ кажемо: „Нека буде воља твоја.“ То није фаталистичко одрицање од одговорности. Молитва нас оспособљава да сопствене жеље ставимо пред Бога и дозволимо да буду прочишћене. Понекад ћемо у молитви открити да треба нешто да прихватимо; понекад да треба нешто да променимо; а понекад да треба да се супротставимо ономе што уништава живот.

Молитва зато није средство којим приморавамо Бога да испуни наше планове. Она је простор у коме се наша слобода сусреће са Божијом благодаћу. У њој учимо да желимо оно што води животу. Уједно, молити се значи признати да не можемо све сами — али то не значи да не треба ништа да учинимо. Молитва и деловање припадају једно другом.

Сведочење без принуде

Хришћанска мисија није освајање људи нити манипулисање њиховим страхом. Јеванђеље се сведочи речима, али још убедљивије начином живота. Апостол Петар позива вернике да буду спремни да образложе наду која је у њима, али „са кротошћу и страхопоштовањем“ (1. Петрова 3,15). То значи да други човек није пројекат, него личност чију савест и слободу поштујемо.

Сведочење је верно када је ненасилно, искрено и гостопримљиво. Можемо јасно исповедати Христа, а истовремено слушати људе другачијих уверења. Дијалог није издаја сопствене вере. Он може бити место на којем дубље разумемо и себе и друге, и где Бог изнова руши наше предрасуде.

5. ПОСВЕЋЕН ЖИВОТ

Посвећење није пројекат духовног усавршавања којим се издвајамо од „мање светих“. Светост у библијском смислу значи припадање Богу и живот који све више одражава Божији карактер. Зато је светост неодвојива од љубави, праведности, верности, милосрђа, самоконтроле и мира.

Благодат која нас мења

„Благодат Божија... васпитава нас да се одрекнемо безбожности и светских покуда и да поживимо разборито, праведно и побожно.“ (Титу 2,11–12)

Благодат не значи да наше одлуке нису важне. Она нас „васпитава“ — обликује, исправља и учи. Духовни раст зато укључује праксу: молитву, богослужење, читање Писма, исповедање, Евхаристију, одмор, рад, давање, опраштање, бригу о телу, служење сиромашнима и одговорност у односима. Ове праксе не купују Божију љубав. Оне нас отварају да од те љубави живимо.

Добра дела нису супротност благодати. Она су њен плод. Јаковљева посланица подсећа да вера без дела остаје празна, док Павле говори да смо „створени у Христу Исусу за добра дела“ (Ефесцима 2,10). Хришћанска традиција зато није позвана да бира између вере и дела, него да покаже како вера кроз љубав делује.

Светост и тело

Посвећен живот није бежање од тела. Хришћанска вера исповеда оваплоћење: Божија Реч постала је тело. Зато су тело, храна, одмор, сексуалност, рад и здравље стварни делови духовног живота. Светост не значи презир према телесном, него интегритет — да са собом и другима поступамо са поштовањем, верношћу и одговорношћу.

То важи и за односе моћи. Нема хришћанске светости тамо где се духовни ауторитет користи за контролу, застрашивање или прикривање злоупотребе. Светост захтева истину, границе, одговорност и безбедност рањивих. Црква мора бити место где се слаб човек не плаши јаког, него где је свака особа примљена као носилац Божијег лика.

Светост као заједнички живот

Не постајемо свети сами. Вера нас уводи у заједницу. У крштењу смо примљени у тело Христово, а у Евхаристији изнова учимо да припадамо једни другима. Хришћански живот зато подразумева стрпљење са несавршеношћу другог, спремност да тражимо и дамо опроштење, да делимо терете и дарове и да учимо од људи који нису налик нама.

Заједница није истински света ако је споља побожна, а изнутра сурова. Плод Духа — љубав, радост, мир, дуготрпљење, доброта, верност, кротост и уздржање (Галатима 5,22–23) — остаје једно од најједноставнијих и најстрожих мерила духовног живота. Тамо где ти плодови расту, можемо препознати дело Божије благодати.

Правда као део светости

Пророци непрестано подсећају да богослужење и правда не могу бити раздвојени. Исаија критикује побожност која занемарује угњетене и позива народ да „учи добро чинити, тражи правду, исправља насиље, брани сироче и заступа удовицу“ (Исаија 1,17). Светост која се не тиче сиромаштва, насиља, дискриминације и друштвене неправде постаје сувише мала за библијску визију Бога.

То не значи да сваки хришћанин мора имати исте политичке ставове. Значи да ниједан хришћанин не може бити равнодушан према достојанству човека. У конкретним питањима потребни су разум, чињенице, дијалог и понизност; али темељни позив да љубимо ближњег није опционалан.

6. ВЕЛИЧАНСТВЕНА СВРХА

Светост није циљ сама по себи. Човек не постаје „духовнији“ да би се дивео сопственом напретку. Хришћански живот има ширу сврху: учествовање у Божијем делу помирења, исцељења и обнове света. Божија слава није такмичарска слава која се увећава људским понижењем. У Исусу видимо да се Божија слава открива у љубави која служи, пере ноге ученицима и даје себе за друге.

Живети „на славу Божију“

Живети на славу Божију значи да целокупан живот постаје одговор на Божију доброту. То укључује молитву и богослужење, али и професионални рад, породицу, пријатељство, уметност, учење, одмор, грађанску одговорност и бригу о свету. Не постоји оштра граница између „светог“ и „обичног“ живота ако све може бити прожето љубављу и благодарношћу.

Величанствена сврха хришћанског живота није да будемо „важни“, него верни. Понекад се та верност види у великом јавном делу, а много чешће у малим стварима: у томе да не узвратимо понижењем, да посетимо усамљеног, да поштено радимо, да заштитимо некога ко нема моћ, да признамо грешку, да поделимо оно што имамо и да останемо присутни уз онога ко пати.

Патња: Бог са нама, не Бог против нас

„У свету имате невољу; али будите храбри: ја сам победио свет.“ (Јован 16,33)

Хришћанска вера не обећава живот без патње. Али треба бити опрезан са тврдњом да сваку трагедију Бог шаље ради неког скривеног добра. Такав говор може додатно

повредити човека који већ носи тежак терет. Библија садржи и књигу о Јову, и псалме протеста, и Христов плач над Лазаревим гробом. Патња није нешто што морамо брзо објаснити.

Нада се не састоји у томе да сваки бол прогласимо добрим, већ у вери да нас Бог ни у болу не напушта. Речи из Римљанима 8,28 могу се разумети управо тако: не да је све што се дешава добро, него да Бог може деловати за добро и усред онога што је зло, трагично или неразумљиво. Крст показује Бога који улази у људску патњу; васкрсење показује да патња и смрт немају последњу реч.

Поред молитве, хришћански одговор на патњу укључује конкретну помоћ. Болесном су потребни лекари и нега; жртви насиља безбедност и правда; сиромашном праведни услови живота; ожалашћеном присуство и време. Вера нас не ослобађа од такве одговорности. Она нас ка њој шаље.

Нада као јавна врлина

Хришћанска нада није оптимизам који пориче чињенице. Она гледа зло у лице, али одбија да му призна коначну власт. Зато хришћани могу радити на миру и када су сукоби дубоки, на помирењу и када је историја рањена, на очувању природе и када је штета велика, на достојанству људи које друштво лако заборавља. Нада нас ослобађа и цинизма и очаја.

Таква нада је есхатолошка: очекујемо Божије царство у пуноћи, али већ сада тражимо његове знаке. Сваки чин праштања, правде, верности, гостопримства и милосрђа може бити мала и стварна најава онога што верујемо да Бог коначно жели за творевину — живот у помирењу и миру.

ЗАКЉУЧАК: ХРИШЋАНИН КАО ЧОВЕК БЛАГОДАТИ

Зрео хришћански живот не може се свести на једну доктрину, један духовни доживљај или један морални образац. Он је пут. На том путу ум се обнавља, дух учи покајању, срце благодарности, воља слободном и одговорном слушању, живот посвећености, а сврха постаје већа од личног успеха.

Све почиње и завршава благодаћу. Али благодат није пасивност. Она ствара људе који мисле, моле се, слушају, уче, служе и мењају се. Она нас не одваја од света него нас шаље у свет са више љубави. Она не учи да презиремо оне који верују другачије, него да сведочимо Христу без страха и без принуде. Она не учи да затварамо очи пред сопственим грехом, него да га признамо знајући да опроштење отвара будућност.

Можда је зато најбољи опис хришћанске зрелости једноставан: бити човек који све више учи да прима и да даје љубав. Ум усмерен ка Богу без љубави постаје идеологија. Покајање без љубави постаје самопрезир. Захвалност без љубави постаје сентименталност. Послушност без љубави постаје покорност моћи. Светост без љубави

постаје самоправедност. Сврха без љубави постаје амбиција. Али када је све прожето љубављу, хришћански живот постаје сведочанство о Богу који је у Христу дошао не да буде служен, него да служи и да дарује живот.

„А сада остају вера, нада и љубав, ово троје; али је љубав највећа међу њима.“ (1. Коринћанима 13,13)